

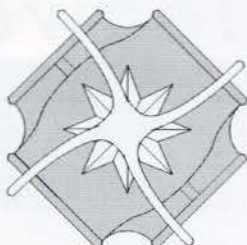
De Nieuwe

Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Na 30 jaar
- Bakker, mulder, sarrie
- Project Pellen
- Spiermolens (vervolg)
- Windmotornaam
- Kees Pieck †
- Voorjaarsvergadering VVGM
- (On)bekend molentje
- Molennieuws
- Boekennieuws
- Gildenieuws
- Onbekende molens
- Verstild verleden (46)
- Molens on line
- Agenda

Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

Jaargang 8, no. 1

maart 2004

ISSN 1386-4920

De *Nieuwe Zelfzwichter* is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen. Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor €14,00 per jaar (4 nummers).

Losse nummers kosten €3,50 (exclusief porto).

Redactie:

Aweg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94

J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek - Groningen,

H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, G. Koster - Peize,

M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,

t.a.v. Ledenadministratie, Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Participanten:

Vrienden van de Groninger Molen, tel. (0597) 59 19 31

Stichting De Groninger Molen, tel. (050) 312 16 94

Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen

Secretariaat: J.-J. Sterenberg, De Vlijt 5, 9781 NR Bedum,

(050) 3014039

Molenbureau

Het gemeenschappelijke adres voor alle informatie over molens, de redactie van *De Nieuwe Zelfzwichter* en de secretariaten van de participanten in *De Nieuwe Zelfzwichter* is:

Aweg 5^c, 9718 CS Groningen, telefoon (050) 3121694.

E-mail: groninger.molens@fmog.nl

Het molenbureau is geopend op de OCHTENDEN van MAAN-DAG t/m DONDERDAG en eventueel op andere tijden na afspraak.

Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, Veele (9541 ED Vlagtwedde)

0599-312185 (dinsdag), molenarchief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

M. Berghuis-Beneker, K.J. Doornbos, J.C. van Driel,

L.H. Duijm, L. Groenewold, H.A. Hachmer, G. Koster,

H. Noot, M. van der Paauw, B.D. Poppen, J.-J. Sterenberg,

A.M. Strijkstra, G.de Vries, R.W.B. Wasscher

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO, Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage: 850 exemplaren

Sluitingsdatum kopij: 17 mei 2004

foto omslag:

Korenmolen *Wilhelmina* (87) te Noorderhogebrug [55] in een winterse sfeer (2000)

Foto: H.J. Berghuis, Zuidwolde

- 2 • Redactioneel**
- 3 • 30 jaar De (Nieuwe) Zelfwichter**
Een constructieve gedachte: drie kolommen die de Zelfwichter dragen.
- 5 • De bakker, de mulder, de sarrie**
Leuker konden ze het ook toen al niet maken, integendeel: sarren dat belastingplichtige gepeupel!
- 9 • Educatieproject pellen**
Een strak lesschema en toetsvragen maken, daar hoort een stevige gortmaaltijd bij.
- 10 • Spiermolens in Groningen (vervolg)**
Een hondenmolen is niet bedoeld om vlees te malen voor de oosterse keuken.
- 12 • Wie verzint een naam voor de molen?**
Een subtiel evenwicht: droge voeten voor mensen en voldoende water voor vissen en moerasplanten.
- 13 • In memoriam Kees Pieck**
- 14 • Vereniging Vrienden van de Groninger Molen**
*Uitnodiging Voorjaarsvergadering 2004
Verzoeken geluidloos te sabbelen op uw Wilhelmina-pepermunten (óók achterin de zaal!).
Verslag Najaarsvergadering 2003*
- 16 • (On)bekend molentje**
Cryptisch: maakt geen web, maar vangt wel wind.
- 17 • Molennieuws**
*Is het doodbed van de voorloper een begrip uit de genealogie?
Bij Ander molennieuws leest u onder andere over de mogelijkheid een muldershuis te huren.*
- 20 • Boekennieuws**
Wederom: De paden op, de lanen in ..., te zijner tijd ook naar Appingedam.
- 21 • Gildenieuws**
De bezoekers van de contactavond wrongen zich vrijwillig in allerlei bochten en knopen.
- 22 • Onbekende molens**
Dat treft: een onbekende molen op de plaats van een verloren zoon.
- 23 • Verstild verleden (46)**
Een hoofddoek? Een zondagse hoed zul je bedoelen.
- 24 • Molens on line**
Brandpreventie is ook: oefenen met de brandweer!

Agenda

Redactioneel

Dertig jaar is dat bijzonder? Omdat wij gewend zijn te tellen met tien vingers is 30 een mooi tientallig (decimaal) getal. In het digitale (tweetalige) tijdperk schrijven dat aantal als 11110, dat ziet er nog indrukwekkender uit (achttallig/octaal is het 36 en zestientallig/hexadecimaal wordt het genoteerd als 1E).

Net als de huidige redactie hebben ook eerdere redacties de jubilea aangegrepen om extra dingen te doen en bijzondere artikelen te (doen) publiceren. Kennelijk zijn we zo gewoon in aantallen te denken dat we automatisch ook onze geschiedenis opdelen in *mooie* perioden. Het valt niet mee iets te bedenken dat het begin van het vierde decennium op een originele wijze zou kunnen markeren.

In het colofon kunt u zien dat de vernieuwde versie van de *Zelfzwichter* met het voor u liggende nummer aan de achtste jaargang begint. Dat is octaal 10,

ook een mooie cijfercombinatie. Als we op zoek zouden zijn naar kabbalistische redenen voor een feestnummer, hadden we eigenlijk moeten wachten tot jaargang 32. Ga maar na:

2 × 16 dat is 20 (zestientallig)

4 × 8 dat is 40 (achttallig)

8 × 4 dat is 80 (viertallig)

en ten slotte (helemaal fraai):

16 × 2 dat is 100000 (tweetalig).

Uit het voorgaande zou u de conclusie kunnen trekken dat de redactie nihilistisch is, want op zoek naar nullen. Toch is enig narcisme ons niet vreemd: de jubileumbespiegelingen van de voorzitters van de drie participanten in *De Nieuwe Zelfzwichter* openen niet alleen een perspectief op het verleden en op de toekomst van de Groningse molenwereld. Ze strelen ook ons ego: we kunnen weer een mooi aantal jaren vooruit!

Redactioneel vervolg

In nummer 2003/4 is in *Verstild Verleden* (45) op pagina 15 in het onderschrift van de windmotorfoto per vergissing een onjuiste eigenaar vermeld. De foto is afkomstig uit de collectie van de heer C.E. van der Horst te Scheemda en niet uit de collectie van het Veenkoloniaal Museum. Met excuses voor de foutieve vermelding, ere wie ere toekomt!

30 jaar De (Nieuwe) Zelfzwichter

T E R

I N T R O D U K T I E

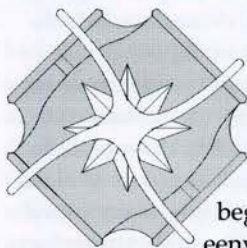
door H.v.Rasle, voorzitter

Voor velen onder U, die dit eerste nummer van onze Stichting onder ogen krijgen, zijn wij nog onbekenden en zij zullen zich afvragen, waarom moet er nog weer een vereniging bij? Welnu, het doel van onze stichting is: de leemten die er zijn op te vullen. Het is namelijk zo, dat de vereniging "De Hollandse Molen" landelijk werkt en de Groninger Molencommissie een meer officieel karakter draagt, dat vrij sterke binding heeft met de overheid.

—Art. 2 van onze statuten zegt dan ook letterlijk: Bevordering van het behoud en in werking houden van de in de provincie Groningen aanwezige molens, een en ander in de meest ruime zin des woords genomen, en al hetgeen daarmee in de ruimste zin verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn, bovendien het streekeigene karakter, zoals zelfzwichting, op de molens te behouden. U ziet, dat wij onze doelstellingen zo ruim mogelijk genomen hebben, zodat de activiteiten niet direkt door onze eigen statuten beperkt kunnen worden.

—Hoe wij deze doelstellingen kunnen bereiken kan ik hier niet uitputtend uiteenzetten, maar om U een indruk te geven in welke richting wij denken, enkele voorbeelden:

1e) Een gerestaureerde molen begint op de dag van ople-

Dit jaar bestaat ons molenblad 30 jaar. In 1974 zijn onze voorgangers begonnen met het eenvoudig gestencilde molenblad De Zelfzwichter over de strijd omtrent het voortbestaan van de molens en het molennieuws van dat moment. En in 2004 hebben we elk kwartaal een professioneel molenblad De Nieuwe Zelfzwichter van de gezamenlijke provinciale molenorganisaties met veel nieuws over onze molens en molenactiviteiten in Groningen. De redactie heeft er elk kwartaal een stevige kluijf aan om het weer voor elkaar te krijgen. De inhoud van het molenblad moet immers steeds weer interessant zijn voor onze leden, donateurs, moleneigenaren en adverteerders. Vele artikelen over onder meer de verenigingsactiviteiten, molenexcursies,

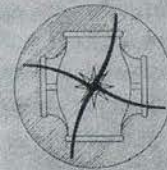
groot onderhoud en restauratie van de molens, subsidiëring van molenswerkzaamheden, historie van de molens, werving en examinering van vrijwillige molenaars, biotoopproblemen van molens en vele boekbesprekingen zijn de afgelopen jaren verschenen. Dit jaar zijn oude redactieleden gevraagd nog eens terug te kijken naar bijzondere momenten tijdens hun periode dat zij aan ons molenblad hebben meegewerkt. Het worden vast interessante artikelen. De leden van de Vereniging van Vrienden van De Groninger Molens waarderen het molenblad zeer omdat men zo op de hoogte blijft van het wel en wee van de Groninger molens. Veel dank voor het werk van de redactieleden en de schrijvers van artikelen in de afgelopen 30 jaar. Het is een molenblad om trots op te zijn.

Grieto de Vries, voorzitter van de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens

de zelfzwichter

verenigingsorgan van de

VRIENDEN VAN DE

GRONINGER MOLENS

Het is alweer dertig jaar geleden dat de eerste Zelfzwichter verscheen. Dit initiatief van de Vrienden van de Groninger Molens is inmiddels uitgegroeid tot een begrip in de Groninger molenwereld. Sedert zeven jaar wordt dit "lijfblad" nu De Nieuwe Zelfzwichter geheten in gezamenlijkheid uitgegeven door de drie Groninger molenorganisaties.

De redactie slaagt er steeds weer in een voor molengeïnteresseerden boeiend blad samen te stellen met veel informatie over het wel en wee van onze Groninger molens en over de vele vrijwilligers, die zich voor het behoud van deze prachtige monumenten inzetten. De redactie en de vele gelegenheidsauteurs leveren in iedere uitgave weer een prima prestatie die ons aller lof verdient.

De *Nieuwe Zelfzwichter* heeft bewezen, dat gezamenlijke initiatieven tot goede resultaten leiden. Het is als een succesvolle voorloper te beschouwen op het proces om alle molenbelangen gezamenlijk, zo mogelijk in één provinciale organisatie aan te pakken.

Naast het behoud van het erfgoed hebben we ons ook ten doel gesteld, de molens een plaats te geven in de lokale omgeving waarin ze staan en zo mogelijk meer te betrekken bij educatieve en toeristische ontwikkelingen.

Naar de toekomst kijkend is het het overwegen waard om naast de "moleninformatie" ook aan deze activiteiten, die er nu al veel meer zijn dan wij denken, meer aandacht te schenken. Wij vinden ze gewóón, maar door ze niet verder naar buiten uit te dragen worden ze door buitenstaanders, waarvan wij steeds meer afhankelijk worden, onvoldoende opgemerkt. Wij moeten niet alleen binnen de eigen kring vertellen waar wij mee bezig zijn, maar ook aan anderen.

De *Nieuwe Zelfzwichter* wordt nu alleen binnen de molenwereld verspreid: Het zou goed zijn eens te kijken voor wie dit blad nog meer interessant is en waarvan wij er belang bij hebben dat ze weten wie we zijn en wat we doen. De *Nieuwe Zelfzwichter* verdient ook in de toekomst een prominente plaats in de informatie en PR-activiteiten van de Groninger molenorganisatie(s).

K.J. Doornbos, voorzitter van de Stichting De Groninger Molen

VRIJWILLIGE
MOLENAARS
HET GILDE VAN
Afd. Groningen

Als voorzitter van het afdelingsbestuur van het Gilde Vrijwillige Molenaars is mij gevraagd in deze jubileum-Zelfzwichter vooruit te blikken op onze bijdrage aan het samengaan van de drie Groningse molenorganisaties. Over de intentie zo'n samengaan aan te gaan hebben we u het afgelopen jaar al geïnformeerd. In 2004 zullen de organisaties nog tot overeenstemming moeten komen over de concrete vormgeving. Het nieuwe jaar is nu enkele weken oud en de eerste vergaderingen over het nieuwe beleid zijn al geweest – er zullen er nog vele volgen.

Wij zijn van plan het Gilde-beleid zo te formuleren dat iedereen die bij de molens betrokken is er op eigen wijze en met de beschikbare tijd tot eigen tevredenheid aan kan deelnemen. Er zijn verschillende uitgangspunten voor de totstandkoming van een goed molenbeleid.

Van *molenaars* wordt gevraagd om de molens te laten draaien, maar dit is niet meer zo vrijblijvend als in het verleden het geval was. Denk alleen maar aan de toepassing van de Arbo-wet op molenaarsactiviteiten. Ook het educatieve en cultuurhistorische element komt steeds meer op de voorgrond opdat de molens bij een breed publiek onder de aandacht komen. De zorg voor de veiligheid van de bezoekers vergt steeds meer van de molenaar: niet alleen voor materiële voorzieningen, maar ook om de noodzaak van veilig gedrag duidelijk over te brengen. Voor de realisatie van deze cultuuromslag wordt in de komende tijd de samenwerking tussen de eigenaren en de molenaars steeds belangrijker.

Eigenaren moeten zich er van bewust worden dat het niet meer kan alleen

maar de sleutel van de molen af te geven aan een molenaar en hem succes te wensen. De verantwoording die een eigenaar heeft is door de Arbo-wet anders komen te liggen. Een molen moet niet alleen veilig zijn voor bezoekers, maar ook voor de molenaar. Hier geldt een inspanningsverplichting die inhoudt dat er van de eigenaar meer betrokkenheid wordt verlangd door overleg met de molenaar. Vooral het gezamenlijk in kaart brengen van de onderhoudstoestand en het maken van meerjarenplanningen zal voor alle betrokkenen bijdragen aan een goede samenwerking.

Voor *molenliefhebbers* die een molenexcursie willen meemaken, mensen die zich inzetten voor diverse commissies en het molenarchief, die willen helpen bij een molenaar, enzovoort, biedt de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens een goed tehuis.

Dit alles vraagt een inspanning van ieder die zich bij de molens betrokken voelt. Het is nodig een goede organisatie op te zetten die in de toekomst haar bestaansrecht kan claimen bij alle instanties die waken over het molencultuurgoed. Veel zal afhangen van de wijsheid en vooral de toegeeflijkheid van de stuurgroep die moet beoordelen welke vorm wordt gekozen voor de nieuwe organisatie. Eén organisatie zal het streven zijn, maar de Gilde-afdeling is geen rechtspersoon die overgenomen kan worden door een vereniging of stichting. De statuten van het Gilde van Vrijwillige Molenaars laten echter wel een vérgaande samenwerking toe die kan bijdragen aan één Groninger molenorganisatie die een bloeiende toekomst verdient.

L. Duijm, voorzitter afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars

De bakker, de mulder, de sarrie . . .

Dit artikel is een beknopte voorpublicatie van het boek De belasting op het gemaal in Stad en Ommelanden 1594-1856.

De bakker, de mulder, de sarrie . . .

De vrienden en belangstellenden van de Groninger molens zullen ongetwijfeld het oude rijmpje uit vervlogen eeuwen kennen, het zegt in elk geval het nodige over hoe men toen het gedrag van de twee handwerkslieden en de ambtenaar beoordeelde

. . . 't is aalmoal ain pakkellarrie.

Gedurende enige eeuwen bestond er een duidelijke relatie tussen deze drie hoofdrolspelers en het is de moeite waard eens te kijken naar hoe die tussen hen was en hoe het er in het verre verleden in onze regio toe ging.

Daarvoor moeten we terug naar 1594, het jaar van de Reductie van Groningen. Op 23 juli 1594 gaf de stad zich over aan de troepen van prins Maurits en Willem Lodewijk. De scheuring die in 1580 was ontstaan, toen de stad de kant van Spanje had gekozen en de Ommelanden trouw waren gebleven aan de Unie van Utrecht, werd hiermee opgeheven. Het nieuwe bestuur stelde het *Tractaat van Reductie* op. De rooms-katholieke godsdienst werd verboden: *"dat binnen der stad Groeninghen ende Landen gheen ander religie geëxerceert zal worden dan de gereformeerde religie. . ."*¹

Kerken en kloosters werden geconfisqueerd en ingericht voor protestantse eredienst. De opbrengsten der kloosters konden dienen tot betaling van goede doelen zoals predikanten, schoolmeesters en studenten en tot ondersteuning der armen.

Toch betekende dit allerminst dat er nu een periode van vrede en voorspoed was aangebroken. De oorlog

met Spanje, die in 1568 was begonnen, zou nog tot 1648 voortduren, een periode die alleen door het 12-jarig bestand (1609-1621) zou worden onderbroken. Oorlog voeren was een geldverslindende zaak, zeker een oorlog die uiteindelijk 80 jaar zou duren, en dus werd er gezocht naar middelen om dit te kunnen financieren.

Door de aansluiting bij de Republiek der Verenigde Nederlanden in 1594, verplichtte Stad en Lande zich tot de invoering van de generale middelen, waaronder men verstond de indirecte belastingen op consumptiegoederen en agrarische productiemiddelen. Ze werden geheven van de producenten en de inning ervan werd verpacht aan particulieren.

Tot één van de heffingen van de generale middelen behoorde de impost op het gemaal, dat wil zeggen een recht dat geheven werd op het bij de molenaar ter vermaling aangevoerde graan.

Om onwilligheid, fraude en bedrog tegen te gaan, moesten de molenaars, hun huisgenoten en de knechten een eed zweren, waarbij zij beloofden niets te doen of nergens aan mede te werken, wat tot fraude zou kunnen leiden.

Ook de combinatie van de beroepen van korenmulder, grutter, bakker en meelverkoper was verboden. Concreet betekende dit dat de molenaars en de bakkers ieder in een eigen pand hun bedrijf moesten uitoefenen en dat deze panden minimaal 200 meter van elkaar verwijderd moesten zijn.

De vele plakkaats uit het begin van de 17^e eeuw tonen echter aan dat ontduiking van de impost op het gemaal door mulders, bakkers en ook brouwers bleef voorkomen. Mede om die reden namen de Staten van Stad en Ommelanden op 25 juni 1628 het ingrijpende besluit tot een rigoureuze molensanering. Ook werd beslist dat er bij elke molen een chercherswoning tot onderkomen van de chercher moest worden gebouwd. Deze ambtenaar werd belast met de controle op de belasting op het

gemaal, een gehate belasting die eeuwen lang werd geheven maar die de overheid veel geld opleverde. Het woord chercher is afgeleid van het oud-Franse woord sarchier, hetgeen belasten betekent.

In Groningen werd de naam verbasterd tot 'sarrie' en de chercherswoning tot 'sarrieshut'. In de provincie hebben in de loop der eeuwen ruim honderd sarrieshutten gestaan en in de stad ca. twintig. De sarries moesten de aan- en afvoer van het graan en meel van en naar de molen in de gaten houden, en controleren of alle zakken waren voorzien van een geleidebiljet, de cedulle.²

Ze waren allerminst geliefd en werden met name in de eerste jaren van hun aanstelling door de bevolking dikwijls belaagd en soms zelfs verjaagd. Ook hun onderkomen was niet veilig, zelfs niet tijdens de bouw, want meermalen kwam het voor dat de timmerlieden werden lastig gevallen, het bouw materiaal werd geroofd en de al dan niet voltooide hut weer werd afgebroken. Tijdens de voor 8 mei 1629 uitgeschreven Landdag van het provinciaal bestuur staat dan ook o.a. het volgende op de agenda:

"Daer komen dagelijx klachten wegen dat de Cerchers huiskens bij de Meulens ten plattelande aen alle canten worden gespolieert ende geruineert in vougen dat oock degene so bewoont worden, daervan niet vrij syn ende dat de Cerchers klagen daerinne sich niet te conen ende dorven onthouden,³ daerinne also nootsackelijck dient worden geremodieert".⁴

In Warffum werd de sarrieshut zelfs op klaarlichte dag vernield, zo is in de resolutieboeken van de Gedeputeerde staten te lezen: *"dat de heeren Gedeputeerden hier op informatie sullen nemen, insonderheit op t spolieren van het logiment tot Warffum so bij lichten dage beschadiget is."*

Hierop besloten de Gedeputeerde Staten, dat zolang er nog geen chercher benoemd en in functie getreden was, in de gereed gekomen chercherswoningen een soldaat zijn intrek zou nemen.⁵ Een wel zeer opmerkelijk feit is dat zolang de chercherswoning niet gereed was, de molenaar de chercher bij zich in huis moest laten logeren!⁶

Bij het nemen van het besluit door de Staten van Stad en Lande tot aanstelling van de cherchers zullen zij zich ongetwijfeld bewust zijn geweest dat dit geen populaire maatregel was en dat deze veel weerstand zou oproepen. Wellicht daarom werd in de resolutie van 25 juni 1628 de volgende tekst opgenomen:

"Niemant sal den Chercher met woorden ofte wercken laderen,⁷ verhinderen off qvalycken beiegenen, maer ter contracie⁸ alle hulp en bevorderinge doen, op de boete van twee hondert Car. Gulden te betalen bij den schuldige."

En het plakkaat van 15 mei 1629 laat er geen twijfel over bestaan dat de Staten eventuele vergrijpen zeer hoog opnamen, de tekst luidt aldus:

"Soo ist dat wy nochmaels mits deesen wel ernstlijcken interdiceren⁹ ende verbieden alle Inghesetenen van desse Provincie ende alle anderen deselve frequenteerende ofte passerende om sick in generlye maniere noch an de Cerchers Huysen noch an derselver Persoonen te vergrijpen deselve te beschaedigen ofte eenichsins qualijck t'beiegenen ende injurieeren¹⁰ alles op die Boete van twee hondert Carolus Guldens ende arbitrale straffe."

Uiteraard was het de chercher verboden met de mulder onder één hoedje te spelen en daarom moest ook hij een eed afleggen, waarin o.a. de volgende zin van belang was: *"Dat ghy geen Comploot ofte over-een-komst met anderen hebben ghemaectet".¹¹*

En de chercher of mulder die zich hieraan niet hield, stond het volgende te wachten:

"De Chercher ofte Mulder bevonden sijnde van fraude geperpetreert,¹² ende huins eet contravenieert¹³ te hebben, sullen sonder genade onder de Meulen gegeesselt, ende uit de Stadt ende Lande gebannen worden, alles boven de boeten daerop staende".¹⁴

Ook nadat de sarries hun werk hadden aangevangen, bleven conflicten voorkomen, al verplaatsten die zich meer naar de sarrie en degenen die hij moest controleren.

Niet iedereen was erop gesteld om dagelijks op de vingers te worden gekeken en dat resulteerde dan ook vaak in ruzies, die soms zo hoog opliepen dat ze door de provinciale advocaat moesten worden behandeld. Zo ook in het geval waarbij een molenaar een vrouwelijke chercher *"voor een hoer ende Vercken"* had uitgescholden.¹⁵

Uit de resolutieboeken van de Gedeputeerde Staten is soms het verloop te volgen van hoe gezamenlijk gepleegde fraude uiteindelijk toch werd ontdekt en hoe voortvarend daarop door de Staten werd gereageerd. Zo werden na de arrestatie van een molenaarsknecht, tien dagen later de brouwers en bakkers verhoord over gepleegde fraude en vervolgens werd de boekhouding van de molenaar doorzocht. Uit het onderzoek kwam aan het licht dat de sarrie

meerdere keren aan de brouwers en bakkers toestemming had gegeven op één en hetzelfde cedulle op de molen hun graan te laten breken. Alle betrokkenen, inclusief de molenaar werden berecht en reeds na een maand werd er een nieuwe chercher aangesteld.¹⁶

Sarries die hun werk niet naar behoren uitvoerden liepen de kans ontslagen te worden en wanneer ze bijvoorbeeld werden betrapt op het in de herberg te zitten in plaats van bij de molen te zijn, was de onverbiddelijke straf het verlies van de baan. Ook werden de cherchers veelvuldig van standplaats verwisseld. Een dik belegde boterham was het cherchersambt niet en het kwam dan ook veel voor dat de cherchers er een ander baantje naast hadden en dat hun vrouwen het feitelijke chercherswerk deden.

Dat men de cherchers soms letterlijk naar het leven stond bewijst het verhaalde over de molenaarsknecht Frerik Jans, die na zijn misdrijf werd gestraft met verbanning uit de provincie. In het resolutieboek van de Gedeputeerde Staten van Stad en Lande is daarover het volgende boeiende verhaal te lezen.

Luna den 5 Maij 1738

Alsoo uit de genomene informatien genoegzaam heeft geconstateert, dat eenen Frerik Jans oudt ongeveer 30 Jaren geboortigh uit de graafschap Benthem, dienende als Knecht bij de Molen van Cornelis Jans Wed. omtrent Cranepoorte tegenswoordig gevangen op het Geweldigen Hoff op den 21 Martij jongs een stuck hout van de Meulen heeft laten vallen, wanneer de Cherchersche daar onder stonde met eene quade intentie gebleken uit zijne woorden, die volgens getuigenisse heeft laten ontfallen, dat hij et de Cherchersche wel soude afleren dat zij niet weer in de Meulen soude komen. Dat hij geconsineerde¹⁷ hem verders heeft onderstaan, op den 30 April jongst De Gecommitteerde van de Pagtenaren Edzardt Tonnis wanneer deselve in 't bedrijf van Syn Ampt op de Molenberghs Wal an te tasten ter neer te smiten en in de modder om te keeren tot dat door de Wagt van verdere injurien wierde verhindert.

Welke ondeden aan een cherchersche en gecommiteerde der Pagtenaren gepleegt na de Wetten ten hoosten strafbaar.

Hebben De Heeren Gedeputeerden nogtans gratie voor rigeur van rechte¹⁸ gepraefereert. Desen Frerik Jans gecondonneert¹⁹ in de Costen en Misen²⁰ van Justitie, om na betalinge van deselve door twee Stockknegten over de punterbrugge uit de Provincie voor der tijt van twee Jaren, daar niet weder zal moogen inkomen met intimatie²¹ so inwendigh voorsz. tijdt hem mogte onder-

staan daar aan te contravenieeren als dan swaarder sal worden gestraft.²²

Een hulpmiddel voor de cherchers was een op papier gestelde instructie en in de acht pagina's omvattende uitgave van 1755 zijn dan ook alle verplichtingen, geboden en verboden voor het uitoefenen van het ambt, inclusief de door hen af te leggen eed, opgenomen.

De Instructie van 1755, uitgegeven op het formaat 16,5 x 21 cm. (Groninger Archieven)

De reden van de uitgave wordt vermeld in de aanhef: "dat, angesien de Instructie voor de Cherchers of Opsigters by de Moolens alleen in de Lyste der Generaale Middelen te vinden is, en dus niet in handen der gemelde opsigters, die sig egter volgens hun Eed daar na moeten reguleeren, gemelde Instructie apart sal worden gedrukt..."

De sarries waren in dienst van de provincie, maar werkten voor de pachters die de belastingen hadden gepacht. De weerstand tegen het pachtstelsel en in het bijzonder tegen de pachters, die zich ten koste van velen buitensporig verrijkten, leidde in 1748 tot het pachtersoproer. Hiervan werden ook de sarries de dupe, velen werden met de dood bedreigd en hun hutten werden op een rigoureuze

wijze vernield. Ook in onze regio, maar vooral in het Oldambt, kwamen talloze ongeregeldheden voor. De Gedeputeerde Staten stuurden er echter meteen soldaten op af die de rust herstelden. In 1749 werd middels het Reglement Reformatoir, de verpachting afgeschaft en in plaats daarvan werd er een ontvanger, tegen een vast salaris aange-steld, die belast werd met de inning en verantwoor-ding van de belastingen. De sarries bleven echter in hun ambt en controleerden als voorheen, en hun huisjes werden alle weer herbouwd.

Pas in 1855 werd de belasting op het gemaal afge-schaft en daarmee ook het ambt van de sarrie. De sarrieshutten gingen over in andere handen en de een na de andere verdween.

Slechts tien zijn er nu nog over, in Leermens, bij 't Zandt, staat het zowel in- als uitwendig meest authentiek gebleven exemplaar. De combinatie molen en (originele) sarrieshut komt alleen nog voor in Uithuizen.

Noten

- 1 A. S. de Blécourt, N. Japikse ed., *Klein plakkaatboek van Nederland. Verzameling van ordonnantiën en plakka-ten betreffende regeeringsvorm, kerk en rechtspraak* (14e eeuw tot 1749) (Groningen/Den Haag 1919).
- 2 Cedulle, cedel - geleidebiljet. In het Groninger dialect bestaat het woord "sedel" = cedel, briefje, akte; (sedel zit aan zak = de zaak heeft een adres; woagsedel = waagbriefje). Ook komt voor het woord "moalsedel" = bewijs van betaling van de voormalige belasting op 't gemaal. Bron: K. ter Laan *Nieuw Groninger woordenboek*.
- 3 Daerinne niet te conen ende dorven onthouden - men kon en durfde er niet in te wonen.
- 4 Geremodieert - weer te recht brengen.
- 5 Resolutie van 3 augustus 1630.
- 6 Resolutie van 25 juni 1628.
- 7 Laderen - belagen, uitdagen.
- 8 Contracie - in tegenstelling tot.
- 9 Interdiceren - verbieden, ontzeggen, niet toelaten.
- 10 Injurieren - honen, lasteren, verongelijken, beledigen, beschimpen, uitschelden.
- 11 Ordonnantie van 22 december 1632.
- 12 Geperpetreert - bedrijven.
- 13 Contravenieert - overtreden.
- 14 Resolutie van 25 juni 1628.
- 15 Idem van 28 augustus 1678.
- 16 Resolutieboek van de Gedeputeerde Staten van 1, 11 en 14 januari en 3 februari 1696.
- 17 Geconsineerde (consigneren) - in bewaring gegeven, verzegelen.
- 18 Gratie voor rigeur van rechte - genade voor gestrengheid.
- 19 Gecondemneert (condemneren) - veroordelen.
- 20 Costen en Misen - gerechtelijke kosten.
- 21 Intimatie - bekendmaking.
- 22 Resolutieboek van de Gedeputeerde Staten van Stad en Lande.

Over de belasting op het gemaal, de sarries en de sarrieshutten heeft B.D. Poppen een 298 pagina's tellend boek geschreven, dat 15 maart 2004 zal verschijnen. U kunt het bestellen door overmaking van €23,75 (inclusief verzendkosten) naar Postbank 1415811 t.n.v. B. Poppen, onder vermelding van: **boek gemaal én uw adresgegevens**. De afhaalprijs bedraagt €20,-.

Informatie: B. Poppen, Ripperdadrift 16, 9981 LH Uithuizen, (0595) 434825 of b.poppen@net.hcc.nl

Educatieproject pellen

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN MOLENAARS
Afd. Groningen

Het ambacht pellen is in de afgelopen tijd regelmatig in het nieuws geweest.

De Stichting De Groninger Molen en de afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars organiseren in april twee cursusdagen en in de maanden oktober en november meerdere cursusdagen. Afhankelijk van het aantal deelnemers zullen wij proberen de aangemelde cursisten eerst te plaatsen in april. De overige cursisten krijgen bericht wanneer zij de lessen in het najaar kunnen bijwonen. De lessen worden gegeven door erkende instructeurs van het Gilde. Een bestuurslid van de Stichting zal het certificaat uitreiken.

Uitgangspunten

De introductie les wordt gegeven voor maximaal negen personen.

Er worden in april twee lessen gegeven.

In de eerste les worden de vrijwillige molenaars in opleiding uit de provincie Groningen uitgenodigd. Deze groep wordt aangevuld met de andere personen die zich hebben opgegeven. De tweede les is open voor iedereen die zich heeft opgegeven (in volgorde van binnenkomst).

Gelieve het lesgeld à €15,- te voldoen na ontvangst van de uitnodiging. (Cursisten die reeds in bezit zijn van de lesbrief betalen €10,-.) Bij uw opgave kunt u tevens vermelden of u in de lunchpauze een traditionele gortmaaltijd wilt gebruiken. De kosten hiervan zijn voor eigen rekening (€7,50).

Wat gaan we doen

- Ontvangst bij de molen Ceres te Spijk om 8:30 uur en uitreiking van de Lesbrief Pellen en met een korte leespauze.
- Uitleg over de pelindustrie in Groningen. Globaal het pelproces stap voor stap bekijken; bespreking van de benodigde gereedschappen; het slaan van een pelblik, molen in het werk zetten, hulpwerktuigen en de zeef in het werk zetten en de molen gereed maken om te pellen.
- De vragen maken die in het lesmateriaal zijn opgenomen.

Dagindeling

Ontvangst met koffie / thee om 8:30 uur.

Na de introductie om 10:00 uur: koffie / thee

Middagpauze van 12:00 tot 12:45 uur

Na het stilzetten van de molen pauze om 14:45 uur

Sluiting van de lesdag om circa 15:45 uur.

Het resultaat van deze dag

Spiermolens in Groningen (vervolg)

Het artikel in het vorige nummer had nog een paar losse eindjes. Behalve de genoemde rosmolenaandrijfspil bij de consumentenboerderij Nieuw Bleyendael te Blijham blijkt er ook nog een spil van hetzelfde model te staan bij de museumboerderij Welgelegen van de Borg Verhildersum te Leens.

De kruiskoppeling kan ook omgezet worden naar het andere einde van de (hier diagonaal naar links-onder verlopende) aandrijfjas. Let op het schijfje (vóór het grote tandwiel) dat moet voorkomen dat de tanden van de grote 'bonkelaar' van de aandrijf-

spil uit de tanden van de (hier onzichtbare) kleine bonkelaar van de tussenas schieten.

Men heeft daar nog meer items op spiermolengebied: een complete rosmolen op de oorspronkelijke plaats met een kroonwiel van 2m diameter en acht korbelen van het Groningse type (draaikarnwerk). Verder is er een complete hondenloopband, zo ongeveer als de looprekken die we tegenwoordig alleen nog in zogeheten sportscholen aantreffen. De hond moest het niet wagen het tempo te verslappen want dan ging hij met de nog doordraaiende band naar achteren met als gevolg dat hij met zijn/haar

Gietijzeren rosmolenspil, rechts de kruiskoppeling naar de aandrijfjas van het werktuig (Borg Verhildersum)

Foto: J.C. van Driel, Groningen

zitvlak tegen een band met spijkers werd geduwd. Dan wilde het arme beest wel weer doorlopen! Omdat dit werktuig van de museumboerderij verstoep staat achter andere voorwerpen, kunnen we er nu geen foto van laten zien. Die houdt u dus nog tegoed.

Moesten we in het vorige nummer ter illustratie van een hondenmolen nog teruggrijpen op een museumboerderij te Borculo, nu kunnen we u een foto van dichterbij bieden. Het onvolprezen Groninger Molenarchief bezit een krantenknipsel dat we hier afdrucken inclusief het originele bijschrift. Helaas is er geen datum bekend en ook de naam van de krant kennen we niet. Uit de naam van de eigenaar van het bedrijf met de hondenmolen en uit de locatie moet nog wel te achterhalen zijn of er nog restanten zijn van dat bedrijf. We houden u op de hoogte.

Op de kaart van Haubois met de kraantredmolen zagen we achter de Reidiepsdwinger de *Scheeps timmer Werf*. Er kwamen geen reacties binnen op mijn vraag naar de betekenis van het afgebeelde monogram van de eigenaar. Blijkens informatie van het Scheepvaartmuseum in de Astraat in Groningen behoorde de scheepswerf toe aan de Groninger kamer van de Westindische Compagnie. Deze werf was niet bedoeld voor de bouw of reparatie van grote zee-gaande schepen die geschikt zijn voor de oceanen, maar voor relatief kleine hulpvaartuigen. Het kantoor van de Groningse WIC-kamer was gevestigd op de locatie van het huidige hoofdstekantoor aan de Munnikeholm.

Maar zelden is iets nieuws echt volledig nieuw – dat geldt zowel voor artikelen over rosmolens als over de belasting op het gemaal. Zeker bij de voorbereiding van een jubileumnummer komt zo iets aan het licht. Bij het doorbladeren van alle oude nummers van de Zelfzwichter (met het doel een overzicht van alle redacteuren te maken) ontdekte ik dat in nummer 7 (december 1979) de toenmalige redacteur H. Epskamp al een artikel over rosmolens heeft geschreven. Het is voorzien van tekeningen van allerlei toepassingen. In de noten treffen we een verwijzing aan naar een artikel in de

Het ouderwetsche en het moderne gaan op een zonderlinge wijze samen bij den heer E. Lieuws, stel- en wagenmaker te Diepswal bij Leek. Hij laat n.l. zijn moderne schaaf- en zaagmachines drijven door de verouderde tredmolen en niet door electriciteit. De „motor” is hier de stevige Duitsche dog, die hier in de schuur naast het groote wiel staat, waarin hij letterlijk een „hondenleven” heeft. Als zijn plaats vacant komt zullen er weinig sollicitanten komen voor deze allesbehalve benijdenswaardige positie...

Collectie Groninger Molenarchief

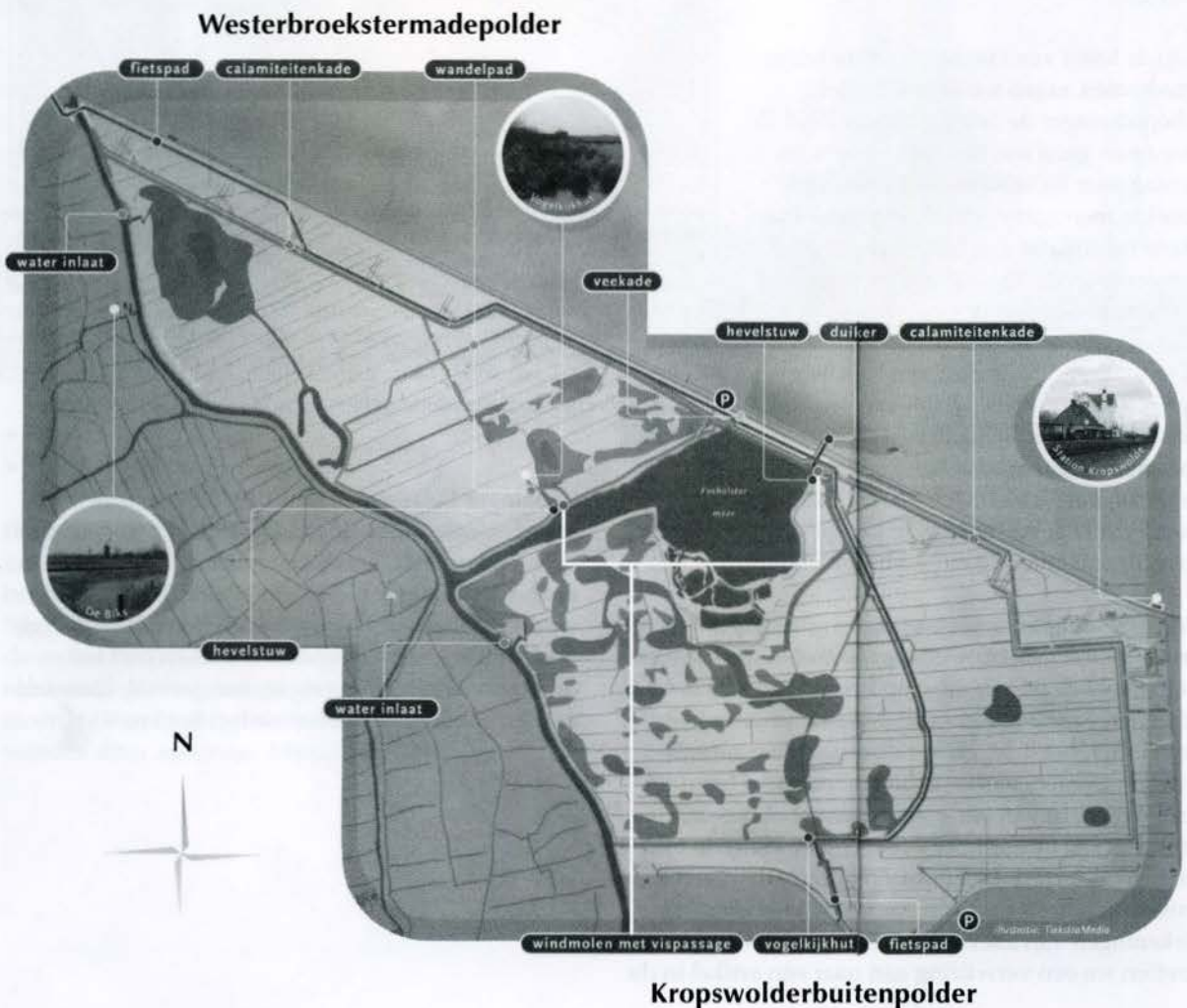
Groninger Volksalmanak uit 1942 over sarries en aanverwante zaken. In het Groninger Molenarchief zijn ook kopieën aanwezig van stukjes uit de Groninger Volksalmanak waarin boekweit-rosmolens worden genoemd. De grote aantallen kleinschalige boekweit-rosmolens hebben te maken met het omzeilen van de belasting op het gemaal, die werd niet geheven op het volksvoedsel boekweit!

Wie verzint een naam voor de molen?

Doe mee met de prijsvraag

In de Kropswolderbuitenpolder, nabij het Zuidlaardermeer, wordt eind februari een nieuwe molen geplaatst. Of beter: een oude molen. Want het is een oudje, dat helemaal is gerestaureerd. Alles draait weer zoals het hoort, alle onderdelen zit-

ten weer goed in het vet. Maar één ding ontbreekt nog: een mooie naam. En daar hebben we u voor nodig. Doe mee met de prijsvraag en maak kans op een leuke beloning.

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Voltekorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoerders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
 (050) 535 02 15
Haren (Gr)

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Een grote
collectie
in horloges,
zilver,
goud en
briljant.

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER REPKO

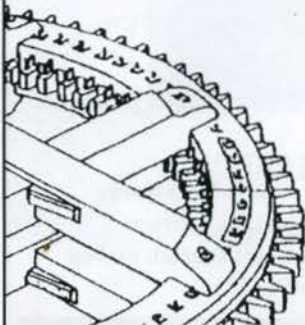
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

**Molenmakersbedrijf
Molema**
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ **Molens**

⌘ Villa's

⌘ Bungalows

⌘ Recreatiebungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Fa. Dunning Molenbouw

Gespecialiseerd in het
restaureren en het uitvoeren van
onderhoudswerkzaamheden aan
koren-, pel- en poldermolens.

Provincialeweg 28

9774 PB Adorp

tel. (050) 3061221

fax. (0598) 450013

06 - 51856323

dunning.molenbouw@hetnet.nl

EENRUM

zelfs bij regen een zonnig dagje uit !!!

Rondom het Molenplein vindt U:

Molen de Lelie

Met bakkerijmuseum en ambachtelijk gebakken
oerbrood

Tel: 0595-491272

Aardewerkplaats de Volharding

Met ambachtelijk aardewerk uit de
hele wereld

Tel: 0595-401688

Abrahams Mosterdmakerij

met ambachtelijke mosterd en
azijnmakerij en sfeerol restaurant

Tel: 0595-491600

Kaarsenmakerij Wilhelmus

Met ambachtelijke kaarsen
productie en zelf kaarsen maken

Tel: 0595-491388

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Noordijkerweg 13
9734 AS Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Peize goed bekeken

Een unieke combinatie van verhalen, historie en mooie beelden van Peize toen en nu. Een boek door historici, schrijvers, dichters, schilders en fotografen. Over 'alles tussen kerk en kroeg, hop en ooievaar, landbouw en politiek, vroeger en nu.'

Onder redactie van Peter ten Hoor, Nico Bossina, Gert Visser en Chris Jansen.

Uitgeverij
kleine Uil

Uitgeverij kleine Uil heeft een redelijk uitgebreid fonds met dichtbundels, verhalenbundels, romans en 'kijkboeken'. Zo verschenen eerder *De Groninger blaarkop*, *Lichtsteert* (Groningse gedichten van Reinder W. Hiemstra), *Aan raand van tied* (verhalen en gedichten in het Gronings van Jan K. Harms), *De wind door mijn haar* (gedichten van Marianne Janssen) en *Horizontale reizen* (reisverhalen van Hans van der Heijde).

144 bladzijden full colour
21 x 17 cm,
genaaid gebonden
ISBN 90 77487 02 6
€ 22,50

Aweg 4/1
9718 CS Groningen
FAX (050) 318 2026
MAIL info@kleineuil.nl
INTERNET www.kleineuil.nl

Stichting
Het Groninger Landschap

De plaatsing van de molen hoort bij het plan van de Stichting Het Groninger Landschap om de Kropswolderbuitenpolder en de Westerbroekstermadepolder opnieuw in te richten. Natte natuur wordt gecombineerd met recreatie. Bovendien kunnen de polders gebruikt worden voor noodberging van water. De nog naamloze molen gaat de Kropswolderbuitenpolder bemalen en zorgt er mede voor dat de natuurlijke dynamiek met wisselende waterstanden weer terugkeert. Natte natuur heeft daar baat bij. Er zal een moerasgebied ontstaan met een

mozaïek van water, rietland en bloemrijk grasland. Onder de molen zit een vispassage.

De molen is een zogeheten Amerikaanse windmotor, het is een originele *Bakker en Hamminga*. De molen stond oorspronkelijk in de Ten Boersterpolder en is volledig gerestaureerd door een bedrijf in Sloten. De Stichting Het Groninger Landschap heeft de molen aangekocht van de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens.

Weet u een originele, toepasselijke of simpelweg een prachtige naam voor deze authentieke molen in de Kropswolderbuitenpolder? Stuur 'm op dan naar Stichting Het Groninger Landschap, t.a.v. Marike van der Paauw, Antwoordnummer 125, 9750 WX Haren.

De winnaar ontvangt een leuke beloning en wordt uitgenodigd voor de officiële opening, die plaatsvindt in de eerste week van mei.

In memoriam Kees Pieck

Op 21 januari 2004 is Kees Pieck op de leeftijd van 69 jaar overleden.

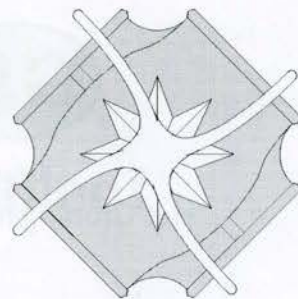
De laatste jaren was Kees niet meer veel te zien in de molenwereld; toch bleef hij altijd belangstellend naar ontwikkelingen en samen hebben we menigmaal over molens gesproken. We kennen Kees als molenaar van de imposante stellingkorenmolen van Noorderhoogebrug gedurende de jaren '80 van de vorige eeuw. Hij maakte ons daar deelgenoot van een van zijn hobby's: het afdrukken van kleurenfoto's. Een prachtige serie foto's van Groninger molens sierden de muren van de zolder, die hij ook als tentoonstellingruimte had ingericht en waar soms voor klein publiek, bijvoorbeeld schoolklassen, lezingen werden gehouden. Zelf vond ik de enkele proefafdruk van een foto waar hij niet tevreden mee was, wel weer de moeite waard.

Wat weinigen weten, is dat Kees in het begin ook deel uit maakte van de Propaganda Commissie van de in 1986 opgerichte Stichting De Groninger Molen. Op Kees kon je altijd een beroep doen bij het uitwerken van beleid en inplannen van werkzaamheden. Van hem heb ik op dit vlak in mijn beginjaren het nodige bijgeleerd. Niet vreemd, want Kees was toen directeur van de nieuwe Analistenschool te Groningen en het onderwijzen van jonge mensen was hem dus op het lijf geschreven. Met het heengaan van Kees verloor ik een goede vriend. Onze gedachten zijn bij zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen.

Lammert Groenewold, Froombosch

Ledenvergadering van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Uitnodiging Voorjaarsvergadering 2004 in Noorderhoogebrug

Hierbij nodigen wij u uit voor de voorjaarsvergadering. Deze zal plaatsvinden op **vrijdag 2 april 2004 om 20:00 uur** in het 'Dorpshuis', Wolddijk 161 te Noorderhoogebrug (Ringweg Noord, Groningen, afslag Noorderhoogebrug). De nabij gelegen korenmolen *Wilhelmina* is ter bezichtiging open.

De vergaderzaal is vanaf 19:00 uur open voor de gebruikelijke ruilbeurs. In de zaal mag niet gerookt worden.

Agenda najaarsvergadering:

- Opening vergadering om 20:00 uur.
- Ingekomen stukken en mededelingen.
- Notulen van de najaarsvergadering 2003.
- Jaarverslag en financieel verslag 2003.
- Jaarplan en begroting 2004.
- Samengaan provinciale molenorganisaties.
- Bestuurssamenstelling. Er zijn twee vacatures. Aanmelding van kandidaten kan tot voor de aanvang van de vergadering bij het bestuur.
- Rondvraag.
- Sluiting (rond 21:15 uur).

De *Wilhelmina* is op loopafstand van de vergaderzaal en is voor aanvang van de vergadering te bezichtigen. Nieuwtje: de koningsspil is waarschijnlijk gemaakt van de standaard van de voorloper van de molen op zijn eerste standplaats! Er gebeurt veel rondom de *Wilhelmina*, mede door warme ondersteuning vanuit de lokale bevolking. Dit zal belicht worden door molenaar Mieke Berghuis.

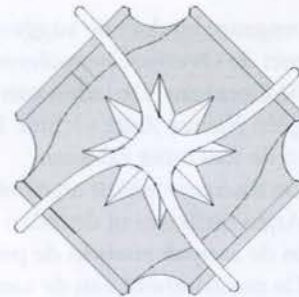
De rijzige korenmolen *Wilhelmina*, pronkjuweel van de stad Groningen, met een zeer actieve ondersteuning van de vrijwillig molenaars door lokale vrijwilligers.

Foto: J.C. van Driel, Groningen

Na de vergadering zal een voordracht gehouden worden over het recent gestarte project 'Pellen' door Douwe van der Zee en Leen Duijm. Hierin komen allerlei aspecten van het typisch Groningse pelgebeuren aan de orde.

Arjen M. Strijkstra, secretaris

Ledenvergadering van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens

**Najaarsvergadering 2003 op woensdag 12 november 2003
in het Buurhoes in Ten Boer.**

1] Opening

Voorzitter Grieto de Vries opent de vergadering om 20:10 uur. Hij heet de leden van onze vereniging en ons erelid, de heer de Jong, van harte welkom. Tevens welkom aan de heren Kalk en Dost van de Stichting De Groninger Molen en de heer Sterenberg van het Gilde van Vrijwillige molenaars, afdeling Groningen. Er zijn 30 personen aanwezig in de zaal. In zijn welkomstwoorden memoreert de voorzitter dat de *Widde Meuln* tien jaar eigendom geweest is van de stichting Groninger Molenvrienden en dat de naam van de stichting sinds een jaar is veranderd in Stichting Widde Meuln.

2] Ingekomen stukken

Er zijn geen ingekomen stukken.

3] Mededelingen/molennieuws

De Amerikaanse windmotor van onze vereniging krijgt een nieuwe plaats. De gesprekken met de stichting Het Groninger Landschap hebben geresulteerd in de verkoop van de molen voor een plaats in de Kropswolderbuitenpolder.

Er wordt druk gewerkt aan een uitgave van *Op molenpad* over de molens in de provincie Groningen. De teksten voor de molenroutes zijn gereed. Momenteel worden de teksten van de molenbeschrijvingen op fouten gecontroleerd. Naar verwachting wordt het boekje in het voorjaar van 2004 uitgegeven. De *Witte molen* bij Glimmen is onlangs weer voorzien van een kap en roeden.

4] Notulen van de voorjaarsvergadering in 2003

De secretaris leest de notulen voor van de voorjaarsvergadering in molenmuseum De Wachter in Zuidlaren. De tekst hiervan is ook gepubliceerd in de *Nieuwe Zelfzwichter*. Er zijn geen vragen en opmerkingen naar aanleiding van de notulen en de notulen worden daarom vastgesteld.

5] Samenvoeging drie provinciale molenorganisaties

De vertegenwoordigers van de besturen van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, de Stichting De Groninger Molen en het Gilde van Vrijwillige molenaars, afdeling Groningen hebben in de afgelopen maanden een aantal gesprekken gevoerd over de toekomst van de drie provinciale molenorganisaties en het beleid dat de nieuw te vormen organisatie wil uitvoeren. De drie organisaties zijn van mening dat de belangen van de Groninger molens beter behartigd kunnen worden door de krachten te bundelen. Een stuurgroep bestaande uit bestuursleden van de drie molenorganisaties heeft een gezamenlijke missie en beleid geformuleerd die volgens de stuurgroep het beste vanuit één organisatie verwezenlijkt kan worden. De stuurgroep heeft hiervoor een beleidsplan opgesteld wat ter goedkeuring aan de drie besturen voorgelegd wordt. Dit plan is reeds besproken met de vrijwilligers van de drie organisaties en behandeld in de najaarsvergadering van de Stichting De Groninger Molen. Een presentatie van deze plannen voor de vereniging wordt verzorgd door Arjen Strijkstra.

Discussie

Het is nog niet duidelijk of de nieuwe organisatie een vereniging of stichting moet worden.

Ties Kalk: Het bestuur van de Stichting gaat er van uit dat de nieuwe organisatie geen molens in eigendom zal krijgen. Voor het beheer van de molens die in het bezit zijn van de huidige stichting zal er dan ook een nieuwe stichting opgezet moeten worden. Deze stichting kan dan tevens fungeren als een vangnet voor de zgn. crepeergevallen. Het onderbrengen van molens in plaatselijke molenstichtingen is erg lastig i.v.m. de bruidsschat.

Bob Poppen: Om nieuwe activiteiten te ontplooiën zullen er nieuwe vrijwilligers binnengehaald moeten worden. Ties Kalk: Er zal dan ook buiten molenaarskringen gezocht moeten worden.

Bob Poppen vraagt hoe andere provincies hiermee

omgaan; hij doet de suggestie contact op te nemen met de Overijsselse molenstichting.

Bé Oomkens: De leden van het Gilde ontvangen géén *Nieuwe Zelfzwichter*. Hij vraagt zich af hoe dat in de toekomst zal gaan.

De discussie wordt afgesloten met de vraag van Arjen Strijkstra of de leden zich ook kunnen vinden in de aanpak zoals in de presentatie is voorgesteld. De meerderheid van de aanwezigen is het ermee eens. Er zijn rapporten beschikbaar waarin alles nog eens nagelezen kan worden.

6] Bestuursamenstelling

Mieke Berghuis-Beneker is bereid gevonden om zitting te nemen in het bestuur.

7] Rondvraag

Ties Kalk maakt melding van een molenreis georganiseerd door Holland Heritage. In april 2004 zal een

groep Amerikanen op molenbezoek in Nederland komen.

Bob Poppen vraagt wat volgend jaar het thema is van de *Nieuwe Zelfzwichter*. Volgend jaar bestaat de Zelfzwichter dertig jaar en er zal nog besproken worden op welke manier we aandacht gaan besteden aan dit jubileum.

8] Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om ongeveer 21:30 uur.

Na de vergadering houdt de vice-voorzitter van de Stichting *Widde Meuln* de heer J.T. Hoogakker een enthousiasmerende voordracht over de historie en de voorspoedig verlopende restauratieplannen van de *Widde Meuln* in Ten Boer.

J.C. van Driel

(On)bekend molentje

In onze rubriek *Onbekende Molens* presenteren we Loude afbeeldingen van molens waarvan aan de bezitters van de afbeelding niet bekend is waar de molen staat of stond. Hier is van dat alles geen sprake! De foto is recent gemaakt en de fotograaf weet zich nog precies te herinneren waar, wat en hoe.

De afgespeelde spin is om allerlei redenen een aardigheidje. Omdat hij ongewoon is in onze streken, hoort hij eigenlijk ook niet tot het onderwerpen-spectrum van ons blad. We kwamen het molentje tegen tijdens de omzwervingen voor de voorbereiding van dit nummer en bij een digitale camera doet een knipje meer er niet toe. Toen deed het probleem zich voor dat op deze plek wat ruimte overbleef. De redactie had kunnen volstaan met het plaatsen van de tekst *Hier had uw advertentie kunnen staan*, maar in ons blad is het meer gepast een molenaafbeelding op te nemen.

Foto: J.C. van Driel, Groningen

Weet u de locatie van de spin? We maken er geen prijsvraag van: de oplossing verschijnt in het volgende nummer van *De Nieuwe Zelfzwichter*.

Molen nieuws

De nummering tussen ( ) verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981; tussen vierkante haken staat het nummer zoals het gebruikt wordt op de kaart in de brochure *Molens in Groningen*.

Koren- en pelmolen Ceres (18), Spijk [13]

Molenmaker Dunning voert herstelwerkzaamheden uit aan de pellerij. Onder meer wordt het doodbed van de voorloper vernieuwd.

Korenmolen *Widde Meuln* (20a), Ten Boer [14a]

Omdat de *Widde Meuln* niet is opgenomen in het Groninger Molenboek, heeft de molen *a*-nummers gekregen aansluitend op de naburige houtzaagmolen *Bovenrijge* (14).

Het bruist van de activiteiten in, rond en onder de molen. Het comité van aanbeveling voor de restauratie is de moeite waard. De financiële acties onder (oud-)Ten Boersters slaan goed aan en de bakkers maken ter ondersteuning speciale producten. Een nieuwe riolering in combinatie met drainage houdt de molen in het vervolg droog. De nieuwe molendeuren volgens origineel model hebben handgesmede hengen gekregen. Houtzaagmolen *Fram* zal enkele eiken balken zagen voor de

'Ik zou het een aanwinst vinden voor Ten Boer en de regio als de *Widde Meuln* in oude glorie zou worden hersteld'

Ik steun dit initiatief op de volgende manier (één of meer mogelijkheden aankruisen):

- Ik word donateur van de stichting '*Widde Meuln*' voor € . . . per jaar (minimaal € 10,-)
- Ik zeg een éénmalig bedrag toe van € . . .
- Ik zeg gedurende de komende 3 jaar een bedrag toe van € . . . per jaar

Betaalwijze

- Ik stort dit bedrag op bankrekening 3063. 25.551 t.n.v. de stichting *Widde Meuln Ten Boer*.
- Ik machtig de stichting *Widde Meuln* om het bedrag van mijn giro- of bankrekening af te schrijven.

Naam _____
Adres _____
Postcode _____
Woonplaats _____
Giro- of bankrekening _____
Datum _____
Handtekening _____

Stuur de coupon op of bezorg hem op Gerichstraat 4, 9791 BG Ten Boer.

*Gebruik deze stichting *Widde Meuln* zijn afbeelding voor de afbeelding*

Indien u een bedrag toelegt van € 250,- of meer, dan wordt uw naam definitief verbonden met de *Widde Meuln* in de vorm van een gegraveerd naamplaatje op één van de meer dan 160 jaar oude balken in de molen.

De *Widde Meuln* nog met een houten as
Collectie Stichting *Widde Meuln*

Begin van de werkzaamheden aan
De Noordermolen (21-01-'04)

Foto: H. Noot, Haren

Widde Meuln. Dit en ander nieuws kunt u lezen in de fraaie nieuwsbrief (A4-formaat in kleur) die de Stichting Widde Meuln (www.widdemeuln.nl) uitgeeft voor donateurs.

Een kopietje van de donateursaanmeldingskaart mag u niet alleen afgeven op het vermelde adres, maar ook (zonder postzegel) versturen naar: Stichting Widde Meuln, Antwoordnummer 2201, 9700 VA Ten Boer.

Poldermolen *De Noordermolen* (82), Noordbroek [52]

De firma Dunning te Adorp heeft onlangs van de Molenstichting Oldambt opdracht gekregen voor uitvoering van de omvangrijke restauratie van de poldermolen *De Noordermolen* te Noordbroeksterhamrik. Voor de bereikbaarheid van de molen wordt eerst een toegangspad aangelegd. De bomen op het erf van de voormalige molenaarswoning zijn inmiddels gerooid. Er wordt een circuit aangelegd om de poldermo-

len te kunnen laten malen. De restauratie zal volgend voorjaar gereed zijn, zodat deze poldermolen op Nationale Molendag 2005 bij voldoende wind weer zal malen.

Korenmolen *De Onderneming* (123), Vierhuizen [20]

De vloer van de begane grond is leeggehaald waarna de oude maalstenen zijn teruggelegd. In dit voorjaar zal de rest van de vloer worden bestraat met klinkertjes.

Ander molennieuws

Muldershuis te huur

Het bestuur van de Molenstichting Westerkwartier e.o. zoekt per 1 maart 2004 een GEDIPLOMEERDE VRIJWILLIG MOLENAAR om de poldermolen *De Eolus* te bedienen en om het bijbehorende muldershuis aan het Aduarderdiep 3, 9833 TG Den Ham (gemeente Zuidhorn) te huren.

Informatie te verkrijgen bij Ina Martens, voorzitter van het bestuur van

de molenstichting WK, (0594) 514803 of johina1@planet.nl

Adreswijziging

De bovenstaande vacature heeft te maken met het vertrek van mevrouw Dijk uit haar woning naast de molen *Eolus* aan het Aduarderdiep.

Langs deze weg wil zij graag alle molenbekenden die niet in haar adresboekje staan op de hoogte brengen van haar nieuwe woonadres: Vlaslaan 23, 9991 BW Middelstum.

Friese Molenaarsdag 2004 langs Van Harinxmakanaal

Op 27 maart wordt de zesde Friese molenaarsdag gehouden. Een dag met een uitnodiging voor alle molenaars (en andere molenliefhebbers). Geen algemene publieksdag – die is in Fryslân de tweede zaterdag in september – maar voor alle aandacht voor de molenvrienden.

De te bezoeken molens zijn dit jaar: *Kramer* en *Hoogland* (de spinnenkop-

De spinnenkoppen *Kramer* en *Hoogland*
Foto: Tjitte Talsma

tweeling van Leeuwarden), poldermolen *De Poelen* van Dronrijp, boerenmolens *Hatum* en *Kingmatille* bij Dronrijp en de windmotor te Weidum. Alle molens staan op zichtafstand van het Van Harinxmakanaal, de vaarweg van Harlingen naar Leeuwarden. Er is een fietsroute mogelijk van 30 kilometer langs dit kanaal en de zijtak de Zwette om de molens te bezoeken. Parkeermogelijkheden zijn er voor auto's met fietssendrager bij NS stations Deinum en Dronrijp en bij het Campanile-hotel te Leeuwarden. Als u per auto de molens wilt bezoeken, moet u er rekening mee houden dat u bij de molens een eindje moet lopen. Bij de spinnenkopmolens en de windmotor zal worden gezorgd voor aanvullend vervoer over het water. Het is een van eerste keren dat de (nieuwe) *Hooglandmolen* in werking zal zijn. De molens zijn open van 10:00 – 16:00 uur. De organisatie is in handen van Stichting De Fryske Mole in samenwerking met Stichting Molens in Menaldumadeel en het Waterschap Fryslân.
Inlichtingen bij Sjerp de Jong:
(0511) 474258 of
sjerpdejong@chello.nl

Pavoiseren

De Stichting De Groninger Molen heeft een set molenvlaggetjes laten maken die de vrijwillige molenaars kunnen lenen wanneer er een feestelijke gebeurtenis op de molen plaatsvindt. Er wordt een borgsom van €50,- gevraagd. De kleurige vlaggen zijn af te halen bij het molenbureau in Groningen (graag van te voren reserveren via (050) 3121694 of [groningen.molens@fmog.nl](mailto: groningen.molens@fmog.nl)).

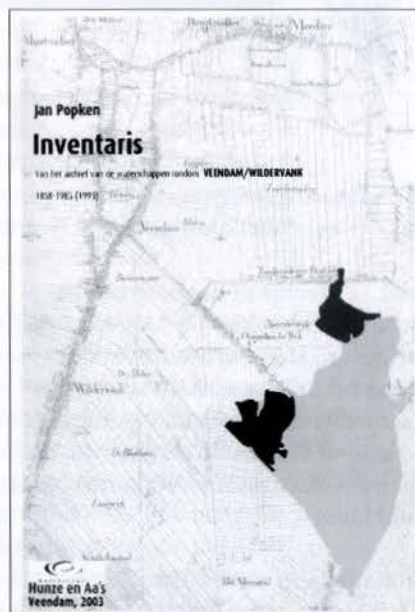
ERRATUM Lesbief Pellen

Bij de Lesbief Pellen is een erratum verschenen met aanvullende foto's en enkele correcties. Het zal worden ingevoegd in de nog te verzenden exemplaren van de lesbief. Wie de lesbief al heeft kan het aanvragen op het molenbureau: (050) 3121694 of [groningen.molens@fmog.nl](mailto: groningen.molens@fmog.nl). Een Word-document met het erratum komt zo spoedig mogelijk beschikbaar op het webadres www.groningermolens.nl.

Waterschapsarchief geordend

Het relatief nieuwe waterschap Hunze en Aa's, gevormd uit de waterschappen Eemzijlvest, Dollard-

zijlvest en Hunze en Aa is begonnen met de ordening van de oude waterschapsarchieven. Jan Popken, medewerker oude archieven was hier bij het waterschap Dollardzijlvest al mee begonnen en ging bij het nieuwe waterschap op projectbasis verder. De oude archieven zijn waar mogelijk weer compleet gemaakt door ontbrekende stukken die elders beruisten weer toe te voegen, of door kopieën te maken en deze toe te voegen. Onlangs verscheen de inventarisatie van de waterschappen rondom Veenendam/Wildervank. Een bijzondere inventarisatie omdat de waterschappen in de Veenkoloniën soms een geheel andere functie hadden dan wij als molenliefhebbers denken. Zo waren er diverse kleine waterschappen die slechts één langgerekt perceel en een bijbehorende brug beheerden. Zo ook het waterschap Beneden Verlaat, dat verantwoordelijk was voor enkele sluizen en bruggen, een deel van het Oosterdiep en een deel van het Muntendammerdiep. Molenliefhebbers hebben in zo'n archief weinig te zoeken, liefhebbers van de oude binnenvaart, des te meer. Nu is het niet zo, zoals sommigen denken, dat er in de Veenkoloniën bijna geen poldermolens voorkwamen en dat het overtollige water via

natuurlijke afwatering kon worden geloosd. Integendeel: sommige percelen waren zo laag dat bemaling zeker nodig was. Bovendien speelde klink sommige landerijen behoorlijk parten. Zo werd het gebied ten noorden van Zuidwending bemalen door verschillende kleine spinnenkopmolentjes. Waterschap De Verbetering bezat een forse molen met twee vijzels. Deze in 1870 gebouwde molen bracht het water via een zijwijk naar het Oosterdiep. Er zijn zo nog wel meer archieven van molenpolders te vinden.

Helaas is er in de loop der tijd ook heel veel verloren gegaan. Meestal lagen de archieven bij particulieren op zolder. Gelukkig is er ook nog veel moois bewaard gebleven. Wie meer wil weten, of eens in de archieven wil neuzen, kan contact opnemen met het Waterschapshuis te Veendam. Ook op het internet-adres www.hunzeenaas.nl staat veel informatie over het waterschap. Veel archieven zijn ook al digitaal te

raadplegen via www.groningerarchiefnl.nl.

Westlandse Molendag

Zaterdag 26 juni a.s. organiseren de Westlandse molenaars voor de elfde maal de Westlandse Molendag. Op deze dag is het mogelijk twaalf molens in werking te zien en te bezichtigen. Het zijn de korenmolens: *De Hoop* te Maassluis, *De Korpershoek* te Schipluiden, *De Roos* te Delft, *Windlust* te Wateringen, *De Korenaer* te Loosduinen, *De Vier Winden* te Monster en *De Korenmolen* te 's Gravenzande. De geopende poldermolens zijn: *De Wippersmolen* te Maassluis, *De Dijkmolen* te Maasland, *De Nieuwlandsche Molen* te Hoek van Holland, *De Groeneveldse Molen* te Schipluiden en *De Schaapweimolen* te Rijswijk.

Evenals voorgaande jaren doet ook de Crossley-dieselmotor van de Oude Lierpolder te De Lier weer mee. Tevens zijn er bij de Gaagweg 11 te Schipluiden enige mobiele

dieselmotoren opgesteld, die werktuigen aandrijven. In de daarnaast gelegen *karnmolen* is een particulier gereedschapsmuseum gevestigd, dat eveneens te bezichtigen is. Ter hoogte van de Oostgaag 25 is het mogelijk om de fundering van de *Kleine Kralingermolen* te bezichtigen. Voor de fietsers is er bij alle deelnemende molens een aanbevolen (vernieuwde!) fietsroute (ongeveer 60 kilometer voor €2,50. Bij het behalen van minimaal vijf molenstempels komt u in aanmerking voor het tegeltje van de in dit jaar in de schijnwerpers staande molen. Bij de molens zijn nog enkele exemplaren van het boekje *Westlandse Molens* verkrijgbaar.

Ook dit jaar zijn bij de *Groeneveldse Molen* koffie, thee en frisdrank te koop. Buiten op de parkeerplaats staan daar tuinmolens voor de verkoop opgesteld. Bij korenmolen *De Hoop* te Maassluis kunt u uw honger stillen met pannenkoeken.

Boekennieuws

Ditmaal geen recensies, maar een tweetal aankondigingen.

Het 14^e deeltje in de reeks toeristische molenboekjes *Op Molenpad* van uitgeverij Hanova Media Productions zal in maart 2004 verschijnen (samenwerking met de vereniging Vrienden van de Groninger Molens en molenfotograaf Harmannus Noot uit Haren).

In de 1e helft van 2005 zal het boek *De historie van boerderijen en molens in*

de gemeente Appingedam verschijnen. In dit boek wordt o.a. de historie van 10 pel-, olie-, rogge- en zaagmolens, waarvan er 9 zijn verdwenen, zeer gedetailleerd beschreven. De beschrijvingen worden geïllustreerd met vele originele foto's uit het begin van de 20e eeuw. Een aantal daarvan zijn in kleur (ingekleurd). Voor de molenliefhebbers biedt het boek stellig interessante informatie. Het boek, geheel uitgevoerd in *full color*, zal in een beperkte oplage verschijnen; op dit moment is de prijs nog niet bekend.

Meer gegevens kunt u vinden op het webadres www.boerderijen-en-molenboek.nl. Belangstellenden kunnen hier eventueel een voorlopige bestelling plaatsen.

U kunt ook contact opnemen met de uitgever (stichting *Boerderijen- en Molenboek gemeente Appingedam*) via J.E. Emmelkamp, Onderduikersstraat 86, 9727 CZ Groningen (050) 5266993/5267326 of JE.Emmelkamp@hetnet.nl

Verslag najaarsvergadering Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen

Op dinsdag 25 november 2003 is de halfjaarlijkse ledenvergadering van het Gilde gehouden. In totaal vonden 34 leden de weg naar het Mercure-Accor Hotel in Haren. Stipt om 20:00 uur opent de voorzitter de vergadering. Hij verwelkomt in het bijzonder de heren Westerhuis en Zwartsenberg van het Groninger Scheepvaartmuseum. Zij zullen na de pauze een demonstratie touwknopen geven. De voorzitter vertelt dat het bestuur veel tijd heeft gestoken in de vorming van de nieuwe Groninger Molenorganisatie. Het Arbo-project in Groningen is vrijwel voltooid.

Mevr. G. Koster-Westervaarder heeft te kennen gegeven te willen stoppen als bestuurslid. Zij maakt sinds 1992 deel uit van het afdelingsbestuur. Helaas is zij vanavond verhinderd waardoor haar afscheid wordt doorgeschoven naar de voorjaarsvergadering. Het bestuur stelt voor om in haar plaats mevr. M. Meijer-Heidema te benoemen. Er zijn geen tegenkandidaten. Onder applaus wordt met de benoeming ingestemd.

Vervolgens worden de aanwezigen geïnformeerd over de wijzigingen die het Gilde in 2004 landelijk wil gaan doorvoeren. Zo werken de aanslagen van 11 september ook door in het molenaarswereldje. De verzekeraar wil de premies en het eigen risico van de aansprakelijkheidsverzekeringen verhogen. Op de landelijke ledenvergadering in Arnhem worden hierover besluiten genomen. Voor de leerling-molenaars is van belang dat bij de examens het onderscheid tussen theorie en praktijk vervalt. De kandidaat slaagt (of zakt) nu voor het volledige examen waarbij geen cijfers meer worden gegeven. Deze opzet is op 1 januari j.l. ingevoerd, waarbij een overgangsregeling van kracht wordt voor kandidaten die reeds een deel van het examen hebben gehaald. Deze regeling duurt tot 1 januari 2005. In de nieuwe opzet krijgen de kandidaten maximaal vier keer de kans om het examen te halen.

De plannen omtrent de vorming van de nieuwe Groninger Molenorganisatie zorgden voor behoorlijk wat vragen. In hoofdlijnen kan gesteld worden dat de positie van het Gilde binnen de toekomstige molenorganisatie weinig verandert. Om diverse

redenen is een volledige fusie tussen het Gilde en de andere twee Groninger molenorganisaties onmogelijk. Wel streeft het afdelingsbestuur een intensieve samenwerking na. Deze samenwerking vindt reeds jaren plaats. Voor het Gilde vormen de plannen niets anders dan een formalisering van reeds bestaande samenwerkingsverbanden.

Na de pauze wordt door de heren Westerhuis en Zwartsenberg een boeiende demonstratie touwknopen verzorgd. Beide heren hebben ruim voldoende touw meegenomen om alle aanwezigen aan het werk te zetten. In rap tempo werden diverse bruikbare en minder bruikbare knopen gedemonstreerd en geoefend. Verder was er aandacht voor het leggen van een takeling en het splitsen van touw.

Om 22:20 uur sluit de voorzitter de vergadering.

Toelatingsexamen

Het toelatingsexamen is zaterdag 17 januari 2004 op de achtkante koren- en pelmolen te Ganzedijk afgenomen. Omdat beide kandidaten slaagden, kunnen ze worden voorgedragen voor het landelijk examen dat later in het voorjaar zal plaatsvinden. Het afdelingsbestuur wenst de kandidaten succes bij de voorbereiding voor het examen.

J.-J. Sterenberg
Secretaris GVM-afd. Groningen

Onbekende molens

Lammert Groenewold te Froombosch stuurde een reactie op de foto's van twee windmotoren in *De Nieuwe Zelfzwichter* nummer 03/4. Hij meldt dat hij *tot over zijn oren* in een historisch onderzoek naar de molens van Slochteren zit en dat het toeval wilde dat hij daarbij in een boek over Scharmer-Harkstede een luchtfoto vond van een windmotor die naadloos aansluit bij een van de in ons blad gepubliceerde foto's.

De foto van de windroos voor de schuur naast een huis en met twee personen op de stelling, is van de opvolger van de forse watermolen *De Verloren Zoon* die een vlucht van 23,5 meter had en twee vijzels. Deze molen is gesloopt in 1957. De windmotor bemaalde de polder het Lage Land onder Harkstede. Het huis is het oude molenaarshuis uit de tweede helft van de 19e eeuw.

Op het molenbureau kwam een vraag binnen van de heer R.W.B. Wasscher naar de identiteit van de – bij zijn weten – op onderstaande foto afgebeelde Groningse molen.

regio we (de lezers dus) de molen waarschijnlijk zoeken moeten.

Sander is eerder getrouwd te Oldekerk op 16 september 1865 met Beeltje Sennema (geboren te Gaarkeuken op 15 mei 1836, overleden te Niekerk WK op 12 mei 1866), dochter van Tjebbe Siedses Sennema en Rensje Abels Schuiteboer. Beeltje was weduwe van Mekke van de Dijk, geboren rond 1836. Sander is later getrouwd te Aduard op 1 november 1902 met Jantje Geut (geboren te Zuidhorn op 1 maart 1854, dochter van Klaas Roelfs Geut en Nieske Zuidema). Jantje is eerder getrouwd te Oldehove op 22 april 1882 met Mekke van de Dijk, boerenknecht (geboren te Oldekerk op 27 februari 1845, overleden te den Horn op 2 augustus 1887), zoon van Jan Mekkes van de Dijk en Riemke Hendes Drommel.

De man en de vrouw op de voorgrond zijn familieleden van hem: de koopmansknecht en watermuller Sander Harmens Dijkstra, (geboren te Dockum op 5 augustus 1842, overleden te Aduard op 7 november 1919) en zijn vrouw Jantje Meks uit Den Horn. De heer Wasscher geeft er nog aanvullende genealogische gegevens bij die via de genoemde plaatsnamen een idee geven in welke

Sander is voor de tweede maal gehuwd te Oldekerk op 3 november 1866 met Pieterke van Wijk, geboren te Oldekerk op 8 januari 1843, overleden te Hoogemeeden op 3 september 1900.

Verstild verleden (46)

Een klein huisje en een echtpaar – nogal trots, maar ook een beetje boers – poserend voor de camera. Moeders heeft het mooiste hoedje uitgekozen. Klaar voor een portret.

Eindelijk weer eens een foto van een molenaars-echtpaar. Ondanks allerlei oproepen kwamen de foto's maar niet boven water. De foto werd genomen bij de molenaarswoning van de molen die de polder De Nijverheid bemaalde. De Nijverheid was te vinden in Trips-compagnie in de omgeving van de borg Welgelegen. Op de foto zien we molenaars-echtpaar Huisman. Op het moment dat deze foto werd genomen was de molen overigens al verdwenen en vervangen door een elektromotor van 15 pk en Huisman was gedegraded tot manusje van alles voor het waterschap. Veel poldermolenaars kwamen uiteindelijk, na het verdwijnen van hun molens, in dezelfde positie terecht. Zo ook Huisman.

Van de molen zelf heb ik geen foto kunnen vinden. Wel bestaat er een foto van een olieverfschilderij met daarop molen *De Nijverheid*. Op de achtergrond is daar de fabrieksschoorsteen zichtbaar van de nu nog bestaande gieterij Borcherts te Sappemeer.

Molen *De Nijverheid* werd in 1857 gebouwd na opheffing van de polder Oostkant Kleinemeer. De opvoerhoogte was 1,26 meter en de vlucht bedroeg slechts 15,85 meter. In volksmond heette de molen

Foto's: Collectie Veenkoloniaal Museum

ook wel *Molen van Niemeijer*, naar de vorige molenaar. In 1920 viel voor *De Nijverheid* het doek. Wat bleef was een prent op een doek dat nu nog in particulier bezit is.

Molens on line

Ooit heb ik een webstek bezocht met twee onderwerpen die we liever niet met elkaar verbonden zien: molens en brand. In verband met de bijna-molenbrand van molen *De Leeuw* in Zeerijp die we meldden in het laatste nieuws van het vorige nummer van *De Nieuwe Zelfzwichter* wilde ik die webpagina's nog eens bezoeken. Het zoekprogramma Google is dan het aangewezen hulpmiddel om een onbekend webadres te vinden. Na vele pogingen moest ik tot de conclusie komen dat de begrippencombinatie *brand* en *molen* voornamelijk verwijzen naar gemeentelijke informatiepagina's met onder andere het adres van de brandweerkazerne in de Molenstraat. Een lezenswaardige uitzondering vormen de pagina's van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. U vindt daar onder andere de webversie van een brochure over brandpreventie bij molens. Er is niet veel moeite besteed aan de omvorming van de drukwerk-lay-out naar de eisen die weergave op een beeldscherm stelt. Sommige pagina's bevatten maar een paar alinea's tekst en andere beslaan twee schermpagina's en vereisen het gebruik van de scrollbar.

Op de geschiedenispagina van de brochure staat een afbeelding van de fraaie ets met een molenbrand op de achtergrond en op de voorgrond een molen waar men bezig is preventief het riet los te trekken en waarvan de zeilen losgemaakt zijn om *vonken te malen*.

<http://www.monumentenzorg.nl/restbeh/brandmolens3.html>

Met de knoppen *Terug*, *Verder* en *Inhoud* komt u onder andere op pagina's met informatie over preventie maatregelen, bijvoorbeeld sprinklerinstallaties. In plaats van de genoemde knoppen kunt u ook het cijfer 3 in het adres vervangen door 1, 2, 4, enzovoort. Er is ook een recente Groningse molenbrand te vinden.

Op de webstek van de Digitale Brandweer Nederland staat een, vast niet volledige, verder saaie, opsomming van molenbranden vanaf 1699. Ook hier zijn verschillende Groninger molenbranden vermeld.

<http://www.dibraned.nl/algemeen/molen.html>

RDMZ - RESTAURATIE EN BEHEER - Brandbeveiliging

schuursteenwerking van de molenromp en het open karakter van het interieur door de aanwezigheid van trappalen en ruimte rond doorgaande spijlen:

- de moeizame brandbestrijding door lastige bereikbaarheid en toegankelijkheid, het ontbreken van een goede bluswatervoorziening en de vaak late alarmering;
- het risico van brandend neerstotende onderdelen van de molen, waardoor het werk van de brandweer belemmerd wordt.

De voornaamste oorzaken van molenbranden (meer dan 85 molens na WO II) zijn:

1. brandstichting en vandalisme;
2. bliksem inslag;
3. technische oorzaken, zoals defecte kachelen en kortsluiting;
4. als gevolg van storm 'door de vang lopen' of 'op hol slaan' van de molen, waardoor wrijving ontstaat;
5. onoplettendheid bij werkzaamheden;
6. heetlopen van diverse lageringen.

De laatste jaren is er een verontrustende verschuiving naar brand door vandalisme en brandstichting. Het grote aantal molenbranden maakt maatregelen dringend noodzakelijk. In tegenstelling tot andere bouwwerken, bestaan er echter voor molens weinig of geen richtlijnen of voorschriften op het gebied van brandpreventie. En dat terwijl juist molens als zeer brandgevaarlijk beschouwd kunnen worden!

MONUMENTENZORG
RDMZ
ACTUEEL
ONDERZOEK

WET & REGELGEVING
DOCUMENTAIRE INFORMATIE
RESTAURATIE & BEHEER
ARCHITECTUUR & STEDENBOUW

PUBLICATIES
INTERNATIONAAL
ONDERWIJS
WEDEROPOUW

AGENDA

20 maart	Algemene vergadering De Hollandsche Molen (Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam)
27 maart	Friese molenaarsdag (zie: <i>Ander molennieuws</i>)
2 april	Voorjaarsvergadering Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens
8 mei	Nationale Molen- en Gemalendag
Hemelvaart 20 mei	De hele dag festiviteiten bij <i>De Lelie</i> in Eenrum
12 en 13 juni	Groninger Molenweekend
26 juni	Westlandse Molendag (zie: <i>Ander molennieuws</i>)
26 en 27 juni	Brabants Molenweekend

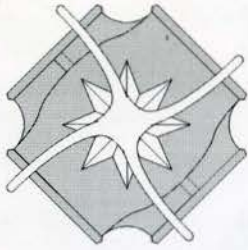
Open dagen Oostgroninger Molens

1 mei	Molens Weddermarke – Wedderveer
2 mei	<i>Westerse molen</i> te Nieuw Scheemda
15 mei	<i>De Liefde</i> te Uithuizen
Hemelvaart 20 mei	<i>Noordstar</i> in Noordbroek
22 mei	Molens in Winschoten
23 mei	Korenmolen <i>Ganzedijk</i> te Finsterwolde
29 mei	<i>Niemans molen</i> Veelerveen, <i>Korenbloem</i> in Vriescheloo
5 juni	<i>De Onrust</i> in Oude Pekela
19 juni	<i>Vestingmolen</i> in Bourtange
26 juni	<i>De Dellen</i> te Nieuw Scheemda

Deze molens zijn geopend van 13:00 tot 16:00 uur.

Vaste molenopenstellingen

Delfzijl	Molen <i>Adam</i> is elke zaterdag van 14:00 – 17:00 uur open.
Farmsum	De <i>Aeolus</i> is elke dinsdag- en donderdagmiddag open (m.u.v. de schoolvakanties).
Garsthuizen	<i>De Hoop</i> is geopend op zaterdagmiddag; incidenteel op zondag (0595) 552223.
Leegkerk	<i>De Jonge Held</i> is iedere tweede zaterdag en zondag van de maand open, of na afspraak met molenaar Hilbrand Hut: (0594) 549709.
Niebert	De zeskante korenmolen te Niebert is geopend op zaterdag van 13:30 tot 17:00 uur, of na afspraak met molenaar Broekema: (0594) 549989.
Nieuw Scheemda	<i>De Dellen</i> is elke maandagavond tot zonsondergang.
Uithuizen	<i>De Liefde</i> is elke dinsdag en donderdag van 10:00 tot 16:00 uur open.
Uithuizermeden	De <i>Goliath</i> is elke zaterdag en zondag van 13:30 – 17:00 uur open.
Vriescheloo	<i>De Korenbloem</i> is elke zaterdag en zondag van 10:00 tot 16:00 uur geopend.

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

